

А Г А Л Д А Р

ПОЛЁД БЛИДЖ

КОМИ ГИЗ 1936

92071

А. ГАЙДАР

Г-1

НОЛӦд БЛИНдАЖ

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР — 1936

ДЛЯ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА

Тајо кыгаас віставсö сы жылыг, кыңи Краснöй армија ма-
новрјас дырји кујим посни челаф вескалісны артыллеріаыс
лыжлан блиндажö. Вістыс петкöдлö челафлыг переживаңије-
јассö военнöй дејствије дырји.

Редактор П. Доронин.

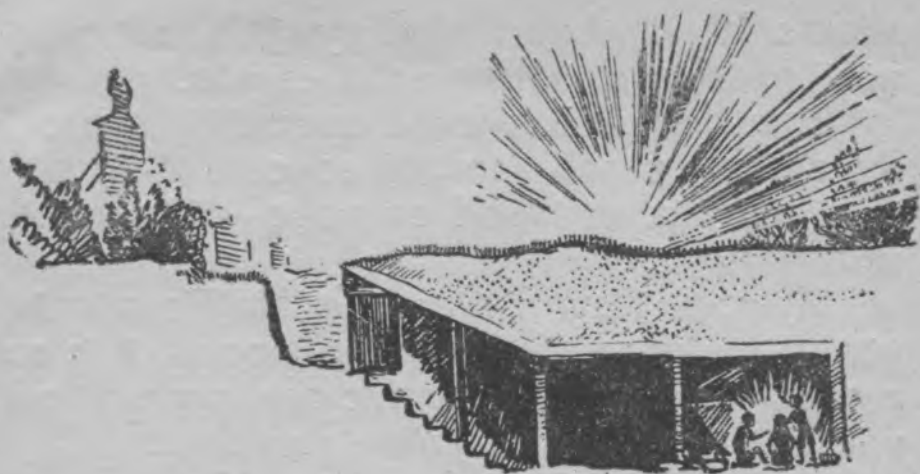
Техредактор М. Шестаков

Обложка и рисунки по П. Алякринскому перерисовал М. П. Безносос

Издание № 67. Уполномоч. Облит № 1339. Заказ № 1111. Тираж 3000 экз. Авторских л. 1,25.
Печ. лис. 2,25. 20000 зн. в печ. лис. Стат. форм. 62Х94; *16.

Сдано в наб. 10/VII-36 г. Подп. к печ. 20-VIII-36 г.

Отпечатано в Коми областной типографии, гор. Сыктывкар, улица Первомайская, Дом печати.

Колкалы вöлі сізім арöс. Ёуркалы—көк-
жамыс. А Васалы і сöмын-на квајт.

Колка да Васка—сүсөдјас. Кыкнан дача-
ыс, көні најö олöны вöлі, сулалісны орччөн.
Најöс торјöдö вöлі забор, а заборас вöлі
роџ. Тајö роџöдыс детінкајас ветывлісны
мöда-мöд ordас гөстітны.

Ёурка олö вöлі паныд. Воџынсö Колка
да Васка ез дружітны Ёуркакөд. Öті-кө, сы
вöсна, мыј сіјö вöлі нывка, мöд-кө, сы вöсна,
мыј Ёуркајас двoryн вöлі сулалö будка, а
сені вöлі зев скөр пон, а көјмöд-кө, сы вöсна,
мыј налы і ас кежаныс вöлі гажа.

А дружітны пондісны со кызі.

Öтчыд Васка ordö воіс Москваыс сылөн
медбур другыс—Ісајка Гольдін.

Ісајка вöлі Васакөд öті арлыда і вöлі
мунö Васка вылö. Сöмын сіјö чут-чут кыз-
жык, да јурсыс Ісајкалөн вöлі сөджык, і

нөшта Ісајкаыдлөн вөлі ружјө, коді лыјө
вөлі пробкаөн, а Васкалөн ез вөв.

Воіс Ісајка батыскөд выходнөј луно. І
думајтисны челад лаптаөн ворсны. А-өд тө-
дан лаптаөн кујимнад он ворс—быт колө
нолөд морт.

Мунісны Павлік Фомінла. Но Павліклөн
вөлі кынөмыс вігө. Лаптаөн ворсны сіјөс ез
лежны, пукаліс сіјө гортас зев жугыл, сы
вөсна, мыј неважөн јуөма касторка.

Мыј кутан керны? Кытыс бостны но-
лөдсө?

Вот Васка і шуө Колкалы:

— А мыј ескө, корам-кө Ёуркаөс?

— Вај,—сөгласітчіс Колка.—Сылөн кок-
јасыс со кущөм кузөс, сіјө көза моз котралө.
Ісајка сөгласітчіс-жө.

— Сөмын,—шуө Ісајка,—кокјасөј менам
көт і жеңідікөс, а ме-өд өдіө-жө котрала;
Ёуркаыд-өд чеччавтөг котралө, а ме чеч-
чалөмөн.

Корісны Ёуркаөс.

— Лок, Ёурка, міжанкөд лаптаөн ворсны.

Ёура первојсө јона чујміс. Но сесга аз-
зіс, мыј челад збылыс корөны.

— Ме ескө локта, да меным колө вој-
дөр өгурцы кіскавны. А шонді петас-да, і
рөссадаыс нармас.

Аззөны четінкајас, мыј тајө кіскасөм де-
лөыд дыр нужалас. Секі Ісајка і думајтис:

— Вајö мi щöщ кiскавны кутам. Kodјас-кö ва кыскавны, мукödјас кiскавны, секi раз-раз—i гöтов. А то öтнасöн сiјö i луншö-рöз ноксас.

Сiзi i вöчiсны. Ворсiсны лаптаөн das скон. Котöртлiсны ју дорö купајтчыны. Сесса Ісај-ка батыскöд мунiс карö.

I бурещ тајö лунсаыс Васка да Колка пондiсны дружитны Њуркакöд.

Олiсны најö Москвасаң ңеылын, посоло-кын, зiк помас. Воzö заводiтчö вöли поснi-дiк кустјасөн быдмöм поле. А нöшта возын-жык, гöра вылын, тыдалöны вöли мелнiча, вiчко i кымынкö гöрд вевта керка,—лiбö станцiја, лiбö сiкт,—ылысаыд он вермы рöзнiтны. Коркö öтчид Васка јуалис батыс-лыс, кызi шусö тајö сiктыс.

— Тајö абу настојашщöј,—вочавiзiс ба-тыс,—тајöс ставсö нарошнö вöчöма.

— Кызi-жö абу настојашщöј?—чујмiс Васка.—Кызi-жö абу настојашщöј, кор i мел-нiча, i вiчко, i керкајас? Ставыс тыдалö.

— А сiзi i абу настојашщöј,—серöктiс батыс.—Тасаң кажiтчö, бытöкö i мелнiча, i керкајас... А локтан матöжык, сенi нiнöм абу.

Чујмiс Васка, но ез верiт. думајтiс, мыј

батыс сепаліс сы вылын лібѡ прѡста сізі
шуіс, меѡм мездысны сыыс.

Петіс Колка дінѡ забор роѣ пыр. Вірѡ-
дѡ, а Колка Њуркакѡд пукалѡны забор вы-
лын да вірѡдѡны мыжкѡ поле вылыс. Васка
ѡбідітчіс.

— Ті-нѡ мыј тајѡ, асныд мыжкѡ інтєрес-
нѡјѡс вірѡданныд, а менѡ ен чукѡстѡј?

А Колка вочавірѡ:

— Ме важѡн-нін кѡсја вѡлі тела котѡрт-
лыны. Кај регыджык забор вылас. Вірѡдлы,
кущѡм красноармејецјасыс пушкајасѡн во-
існы.

Кајіс Васка, вірѡдѡ: зік орчѡн, кустјас
пѡвстын, вѡвјас сулалѡны, повозкајасыс кык
кѡлѡсааѡс і пушкајас.

— Но і но!—шуіс Васка.— Тајѡ-нѡ мыј
сєсса воѣ лѡѡ?

— А вот вірѡдлам,— вочавіріс Њурка.—
Мі-нін важѡн тані пукалам да пыр віччысам.

— Ладнѡ,— каѣтыштіс налы Васка,— мѡ-
дыс і ме воѣжык тіјаныс пукса да тіјанлы
нінѡм ог вістав.

Но тајѡ разын најѡ ез лѡгасны, сы вѡсна,
мыј кустјас костын мыжкѡ зєв дівѡ-код за-
водітчіс.

Быд пушка дорын вѡлі квајт вѡв — ку-
јім парѡн пушка вылѡ. Вѡвјасыс лєѣсєсісны

пушкајассыс кызкө друг. Красноармејецјас кутісны котравны пушкајас дінын і мыјкө бергөділісны, вөрөшітісны, сесса котөртісны бөрвыв. Пушкакөд орччөн колі сөмын өті морт. Кіас сіјө кутө вөлі куз шнур, помсө пушкаас көрталөма.

— Те, Колка, он төд, мыјла сіјө шнурас кутчысөма?—јуаліс Васка да зіліс пуксыны лөсыджыка.

— Ог төд,—вісталіс Колка,—сөмын кутө-кө, ферт, көнкө, сізі колө.

— Објазательнө сізі колө,—сөдітіс Ёурка.

— А ез-кө ескө сіјө кут, секі-нө ескө кызі?—сөрнісө вөзө нуөдіс Колка.

— Ферт сіз,—сөгласітчіс Васка,—ез-кө-өд ескө кутчыс, секі кызі-нө...

Но секі красноармејецјаслөн командірыс, коді сулалө вөлі телефон трубка сајын, мыјкө гораа горөдіс. Мөд командір, коді сулалө вөлі матынжык пушка дінас, мыјкө горөдіс-жө, өвтыштіс кінас; секі красноармејец дернітіс шнуроксө.

Первој југнітіс зев ыжыд бі. Сесса сещөма грымөбтіс, кыз быттө гымыштіс зік пач труба вестын.

Челаф лебовтісны забор вылыс турунө.

— Но і грымөбтіс!—чеччіг мозыс шуіс Васка.

— Јона і грымөбтіс,—сөгласітчіс келдөдөм Ёурка.

— Тајо вот кор нещыштасны, секи і гры-
мөбтө,—вісталис Қолка.—А ті шуанныд—
мыјла шнурокас да мыјла! Ме өні пыр-жө
гөгөрвоі, мыјла... А вот вістав, Васка, мыјла
те забор вивсыс чеччыштін і міјанөс Ыур-
какөд щөщ тојыштів?

— Ме ег чеччышт,—өбидітчіс Васка.—
Тајо Ыурка первој чеччыштіс, тракнітіс за-
борсө, ме і усі.

— Ег-жө ме первој,—соссіс Ыурка.—
Ме-кө ескө первој чеччышті, кызі-нө ме
Қолкалы мыш вылас усі? Сіјө-өд ачыс пер-
вој усі.

— Вот јешщө!—скөрміс Қолка.—Тајо
те пешөр пөвсө усөмыс повзін да нарошнө
бөрјін, мед ме вылө усны. А ме вот ег пов-
зы да став кіөс пешөралі.—Сесса бергөд-
чіс Васкалаң да содтіс:

— Најө ставныс, нывјасыд, пешөрыс по-
лөны. Кыскө-ңін налы!

Та бөрын красноармејецјасыд пушкаја-
сөн воывлісны частө. Сөмын середаө да
выллуно лыјсөмыс оз вөлі овывлы, а сесса
быд лун.

Мыјон воасны артіллерістјасыд, челаф
вескыда котөртасны кустјас діно. Пуксасны
мылк вылө, зік матө, і віөдөны. Мылк выв-
саңыс ставыс тыдалө, ставыс кылө. Теле-

фоніст трубкаас кывзыштас да сесса шуас
командірлы:

— Прицел 6-5, трубка 7-2.

Секі командір горөдас:

— Мөд пушка!.. Прицел 6-5, трубка 7-2.

Красноармејецјас котөртасны пырыгтөм
пыр-жө мөд орудје дорө. Бергөдасны ку-
щөмкө көлөса, і орудјеуыс неуна кајыштас
вывлаң. Бергөдлыштасны мөдөс, і орудје
стволыс неуна бокөжык вешјыштас. Кор ме-
тїтчасны артіллерїстјас, сек командір өвтыш-
тас кїнас, красноармејец-наводчік дернїтас
шнурсө. Вот теныд і трах-бабах!

Кыжі лебө снар'адыс, тајө челады оз ты-
дав. Но кор воас да взорвітчас, секї-нїн
тыдалө, сы вөсна, мыј сіјө места вестас кајас
зон кымөр бус да сөд щын.

Став снар'адјасыс потласлісны лїбө вічко
дорас, лїбө мельнїча дорас, лїбө керкајас ді-
нас, кодјас вөлі тыдалөны ылын гөра вы-
лын.

— А страшнө-өд сіјө сіктас овны!—шуїс
өтчын Нурка.—Ме ескө нїнөм вылө ег колч-
чы сені овны. А те, Васка?

— І ме ескө ег колччы,—вочавїсіс Вас-
ка.—А мыјла-нө ескө батө шуө, некущөм
сікт-пө сені абу, ставыс-пө сіјө сөмын таты-
саң кажїтчө?

— Гїктыс ем,—шуїс Колка,—да сөмын
лыјсөм возвылас сетыс став јөзыс мунөны.

— А вöвјассö кытчö?

— I вöвјасöс нуöдöны-жö.

— I мöсјассö щöщ?—јуалис Васка.

— I мöсјасöс щöщ, i быдсама порсјасöс,
i ыжјасöс.

— I курöгјасöс нуöдöны-жö?—јуалис Њур-
ка.—I уткајасöс щöщ... i ставсö?

— Ферт-нын, кöнкö, ставсö,—вочавііс
Колка i лантіс сы вöсна, мыј аслыс сылы,
дівö код кажітчіс тајö делöйс.

Секі бурещ лысöмыс помасіс. Красно-
армејецјаслы вајісны кöлöсаяс вылын пöрт-
кухна. Пондіс пöвар кіставны налы мыјкö
пöртјасаныс—шыд-лі, борщ-лі, а красноар-
мејецјас пуксалисны сетчö-жö ежа вылас да
пондісны сојны.

Секі Васка шуіс:

— Котöртламö гортö, меным мыјкö со-
јыштны-жö окота лоі.

Но Кола öлöдіс:

— Нöрöвітлы неуна: татчö командірыс
локтö.

Воіс верзöмөн командір. Самöј мылк ді-
нас сувтіс: курітчыны окота лоöма. Кыскіс
папірос, кыскіс ізтöг, пондіс öзтыны, да вöв-
сö лöз курччіс-лі, прöста кутіс дурны-лі,
сöмын дернітчіс вöлыс да кутіс чушјавны..

Кутчыіс командір поводас.

— Стој,—шуö—дурен! Мыј бергалан?—
А ізтöгсö i ускöдіс.

над, а міжан. Тајо те міжан петук божыс не-
щыштін.

Секі Колка бостіс град вылыс му глыза.
Қызі-тај туркнітіс Васкалы, да вескыда кы-
нөмас! Көт і ез дојмы Васкаыд, но век-жө
сіјө бөрдзіс.

Васкалөн мамыс петіс кілчө вылас і пон-
діс Колкаос відны. да і Васкалы өті сајыш
щощ сурі. Мөд луннас челад — врагјас. Кој-
мөд луннас — врагјас-жө.

А секі самөј воіс шак вотан кад. Мукөд
челадјас орчча улічајас вылыс чукөртчасны
асывсан да мунөны лібө Борков вөрө, лібө
Лөн овраг дөрө. Вірөдан-да, өбөд кежлө кыс-
көны — коді пестер, коді көрзіна. да-өд шакыс
ставыс кущөм — јежыд шак! Сакар, а абу
шак.

А Васкалы өткөн мунны гажтөм, сіјө оз
і мун. Колка өтнасөн оз-жө мун. А Ёурка
і дерт-жө-нын оз мун: гажтөм өтнаслы.

Пукалө өтчыд Васка дворас да ворсө
појездөн. Паровозыс сылөн абу настојашщөј,
а вөчөма јашщікјасыс, но ворсны век-жө
інтереснөј. Лөсөдөма сетчө самөвар труба
да трубітө: ду-у-у-у! А ачыс катласө. Јаш-
щікјасыд көт і оз мунны, но лукаслөны мө-
да-мөдас: так-так-так-так! Зік быттө вагон-
јас дај сөмын!

друг Васка кыліс—мыжкө уҗі сы дінө, Аззө—нөв. I аззө сіјө, мыј розті сүјөма јурсө Колка. Жал Колкалы нөвјыс, а петны сыла полө.

Віҙөдліс Васка і шуө:

— Колокө, Колка, ме теныд нөвтө мычча?

Леччіс паровоз вывгыс, лептіс нөвсө і сетіс Колкалы. Бостіс Колка нөвсө, нінөм ез шу і муніс.

Ветліс-ветліс, сесса бара розтіыс сүјіс јурсө і горзө:

— А менам, Васка, ем свісток, кондукторлөн код-жө! Колөкө, ме сетла теныд ворсыштны? Сөмын ог век кезлө.

Важіс Колка свісток да сізі і колччіс Васкајас дворө. Ворсісны і сорнітчісны аскі асывнас мунны щак вотны.

Муніс Колка забор дорө і горзө:

— Ёурка, мунан аскі щак вотны?

А Ёурка полө.

— Ті,— шуө,—бара понданныд косасны.

— Но вот —косасны! Мыј-нө мі, хуліган-јас-лі, мыј? Сіјө сөмын хуліганјас быд лун косасөны. А мі-нө быд лун-өмөј?

Тазі і мірітчісны.

Васка вөлі неграмотнөј—ічөт-на. А Колка неуна грамотатө төдө. Рытнас, уҗны

водөм возвылын, локтіс сіјө календар дінө, нещыштіс өті ліст і лыддіс сес: „Вовтор-
нік“. Бізөдліс колөм ліст вылас да лыддіс:
„Середә“.

„Аскі середә-нін“, думыштіс Колка да пондіс ошјысны:

— А ме төдә, мамө, мыјла середәыс се-
редәөн шусө. Тајө сы вөсна, мыј сіјө вежон
шөрас өшалө. Вернө ме шуа?

— Вернө,—сөгласітчіс мамыс.—Те ескө
мед водін узыны, буржык лоі.

„Ғерт сіз,—думыштіс Колка.—Аскі щак
вотны мунны колө воз чеччыны... квајт ча-
сын“.

Кор Колка унмовсіс, кущөмкө собраніе
вылыс локтіс батыс. Бізөдліс сіјө календар
вылө і јуалө:

— Аскі-нө середә-өмөј-нін?

— Абу,—вочавізіс мамыс,—аскі нөшта
вторнік-на. Тајө Колкалөн сорсөмөн ліш-
нөј ліст нещыштсөма. Сіјөн і лоөма, мыј
аскі середә.

Ғерт ескө, Колка да Васка ез і садмы-
ны, ез-кө чуксав најөс Ёурка.

Шондіыс сөмын-на петөма, туруныс ва
да первојсө көмтөм кокјасыдлы вөлі көзыд.
Мөдөдчісны посні вөраінө.

Но щакыс сені вөлі еща, і челад шуісны

мунны Лөн оврагö, көні кустјасыс быдмöны
вöлі сукжыка, і местаыс вöлі косжык.

Ѓуркалөн да Колкалөн көрѳинајасас вö-
лі-нын кымынкö щакөн, а Васкалөн ні өті-
на ез вöv.

— Те, Ѓурка, ен мун мекöд орччөн,—
шуö сijö,—те пыр меыг возжык бостан. Те
мун бокіжык, сетыг і вот.

— А те ен ѳевајт!—вочавііс Ѓурка,
ускöдчіс кустö да петкöдіс сетыг ыжыд јон
гöрд гоб.—Со візöд, кущöм щак те прöѳе-
вајтін!

— Ме ег прöѳевајт,—жугыла вочавііс
Васа,—ме сöмын-на вöлі көсја куст сајас
візöдлыны, а те-нын і чепöсјін.

Но кор најö воісны Лөн оврагö, щакја-
сыд кутісны паныдасны зев частö, весіг Вас-
калы сурі ноль гоб да өті жежыд щак—зев
јон, ні өті лолö абу.

Тазі најö дыр шöјтісны кустјасті, шон-
діыс-нын кајіс вылö, косміс лысва поланајас
вылын, кор петісны најö ерд вылö.

— А ноко, а ноко,—шуіс Колка,—візöд-
лөј, челад, кытчö мі пырім.

Жужыд кустјас помасісны. Возын, кыт-
чöз вöлі сінмыд сузö, на возын шылквііс
мылкјаса да поснідік кустјаса поле. Тажö
поле вывтіыс оз мун вöлі некущöм туј—
быдлаын сöмын поснідік кустјас да турун.
Сijö поле вылас вöлі чурвізöны кымын-кö

жужыд пу башнајас, вылысас тыртөм плө-
шщадкајас.

А вескыд вылыс, кілометр сајыс кымын,
аҗҗисны челаҗ сіјө мельнічаа да вічкоа сіктсө,
коді тыдалө вөлі најө посолок дорсаң.

— Ветламө, віҗөдламө,— шуіс Колка.—
Мі регыд... Віҗөдлам муртса, а сесса леччам
гөра улас да пыр вескыда, вескыда... Таҗі
гортлаңным і петам.

— А друг лыҗсыны пондасны?

— А мыҗ лоас сек, красноармејецјасыд-
кө воасны?—пөшті өтпырјө јуалісны Васка
да Ыурка.

— Талун оз локны. Талун середа,— та-
көдіс најөс Колка. Мунамө, віҗөдламө, да і
гортө.

Мунны ковміс вушкөс, турунөн быдмөм
поле вывті. І кымын матөжык најө воісны,
сымын щөкыджыка паныдаслісны налы еж-
мытөм куш му рөчјас. векнідік жужыд ка-
навајас да зер ваон тырөм гөгрөс гуранјас.

Бытҗөкө зев ыжыд вурдыслөн неважөн-
на кодјысөма тајө тыртөм лөң поле вылас.

— Тајө снараджасыс,— дөҗадајтчіс Кол-
ка.—Усө снарадыс муө, резөбтас—вот те-
ныд і гуран. А со тајө окопјас. Татчө сал-
датјас җебсөны пулајасыс војна дырјі.

— Џајт зев, Колка,—ул сој канаваө шен-
җөмөн віҗөдөмөн шуіс Ыурка.—Җебсан-кө
татчө, ставыс җајт лоан.

Но секі Васка, kodі лукјысö вöлі сöдасöм, бытöкö чішкассöм корја куст дорын, горöдіс:

— Вот і сурі! Вот тајö сес сурі!

І сіјö котöртіс на дінö, кіас мыкö ку-тöма.

Первојсö челаd думыштісны, мыј сіјö щак кыскö, но кор сіјö воіс на дінö, сек најö аззісны, мыј тајö абу щак, а Һерöвнöј, јос дорышјаса кыз металл кусöк.

— Тајö снарадыс осколок,—бара döга-дајтчіс Колка.—Те вај тајöс меным, Васка. Ме сы пыдді теныd кујім щак сета... Відлы, Һурка, кущöм тајö сöкыd.

Но Һурка ödjөнжык вештіс кісö да сув-тіс Васка мышку сажö.

— Пукты сіјöс Колка,—поліг тыржі щöк-тіс Һурка.—А друг сіјö бостас дај лыјас.

— Јöјук!—такöдіс сіјöс Колка.—Тајö-öд лыјöм-нін. Кызі-нö сіјö пороктöгыс лыјас? Вај тајöс меным Васка,—коріс сіјö бара,—а ме теныd сы пыдді кујім щак сета, да, кор гортö воам, нöшта сета көрттувја пома нöв.

— Мыј-нö сіјö щакыd!—вочавізіс Васка, і снарад осколоксö віччысöмөн сујіс көр-чінаас.—Щактö сојан да і ставыс. Ме ог сет теныd тајöс, Колка. Мед сіјö ме ордын лоö...—Сіјö чöв олыштіс, сесга codтіс:—А те пон-дан воывлыны да візöдны. Кор те коран,

секи ме теныд і сета вірөдлыны. Мыј-нө меным жал-өмөј? Вірөд, мыјдөм тед колө.

Најө матыстчисны сикт дорө. Оз тыдавын вөлі мужікјас-ні, челад-ні. Оз руксыны порсјас, оз баксыны мөсјас, оз увтны понјас, быттөкө ставыс кулөма.

— Ме-тај шулі, міса, ставыс мунөмаөс татыс!—нөжјөнїк шуїс Колка.—Поғө-өмөј-нө тани овны: вірөд, кущөм гуранјасыс снарадјассыс.

Вөчісны нөшта кымынкө восков і сувтісны сінјаснысө паскөдөмөн. Сөмын өні азҗисны најө, мыј некущөм сикт і абу. І мельніча, і вічко, і керкајас вөчөма вөлі вөснїдік красітөм пөвјасыс, сґенјас ні вевтјас абуөс.

Кыз быттөкодкө зев ыжыд ножічөн вундалөма красітөм картїнајассө да клејітөма подставка вылө, веж поле шөрө.

— Вот теныд і сикт! Вот теныд і мельніча!—горөдіс Васка.—А мі думајтім, думајтім...

Гераліг тырјї котөрөн пырісны челад чача сиктө. Гөгөр быдмө куз турун; вөлі шынітөв. Ызгөны малазіјас і лебалөны сінмө чеччан рөма бобувјас.

Челад котралісны красітөм керкајас гөгөрыс, вірөдалісны најөс быд боксаң. Сенїжө неылын сүјөма вөлі муас сурјас, сетчө тувјалөма сөкыд кыз дөскајас, мукөдлатыс најө жуглысөмаөс, разјысөмаөс вөлі снарад-

җасөн. Тајө вөліны мішенҗас, кытчө лыјлісны артіллерістҗас. Ылөг сікт воҗын чуқылөн кысҗисны кык радөн окопҗас пощөма сімөм суцкасан проволокаөн.

Регыд челаф зурасісны кущөмкө пөгребө. Пөгреб өзөсыс вөлі восса. Поліг тырјі лечісны најө із поскөд і воісны жужыд із пөдвалө. Сені сулалө вөлі скамја. Стенас вөлі вөчөма жаж, а жажҗас суцкөма сіспом.

— Öзтам сіссө,— шуіс Колка.— Менам ізтөг ем. Ме сөрыс бості, медем біпур пестыны.

Сіјө кыскіс ізтөг, но секі најө кылісны вылыс вөв кок шы.

— Котөртамо гортө, буржык лоө,— нөж-јөнік шуіс Ёурка.

— Пыр котөртам. Сені, выліас, кодкө ем. Мыјөн сөмын мунасны, пыр-жө і котөртам. А то відчыны кутасны. „Ті,— шуасны — мыјла татчө пыралінныд?“.

Вөв көк шы dyгдіс кывны. Челаф петісны пөгребыс і азҗісны, кызі скачітөны, ылысмөны кык кавалеріст.

— Вірөдлы вышка вылас,— індіс Васка,— со есјөыс вылө... Сетчө кодкө кајөма.

Вірөдлісны—і збылыс: өті вышка вылын пукалө вөлі морт, а тасаң сіјө кажітчіс ічөтікөн, ічөтікөн, быттө воробеј.

Көсјөны-нін вөлі котөртны гортаныс, но

секи Васка кутіс лімзавны сы вёсна, мы́
пöгрöбас сіjö вунöдіс осколоксö.

Пырісны бөр. Öзтісны сіс. Öні пемыді-
нік жүгөр улын позö вöлі азыны улсалөм
кыз цементöвöј стенајас да јон көрт бал-
кајасыс волсалөм пөтөлөк.

друг кыліс ылын жүрөбтөм шы і челаđ
здрөгнітісны. Кыз бытөкө көнкө усі му
вылө ыжыд сөкыд кер.

— Колка,— вашнітөмөн јуаліс Ёурка,—
мыј-нө тајö?

— Ог төд,— сіз-жө гусөнік вочавізіс
Колка.

Јурөбтөм шы кыліс мөдыс, но öні зөрк-
нітіс-нін зік матын. Челаđјас лаңтісны і
повзөмнысла топөдчыштісны мөда-мөд ді-
нас. Васка паскөдіс вомсö, сурөм осколоксö
топыда кутөмөн, візөдіс Колка вылө. Кол-
ка вöлі чукрасö, а Ёуркалөн чужөмбантіыс
быгылтчіс сінва, і сіjö вот-вот бөрдзан
гөлөсөн шуіс:

— А меным, Колка, кажітчö... меным
мыјкө кажітчö, бытө талун зік абу серөда...

— І меным сіз-жө,— жугыла шуіс Васка.
І друг гораа бөрдзіс, а сы бөрсa і мукөдыс
щöщ...

дыр бөрдісны пелөсö лаңтөдчөм пікө
воөм челаđ. Зөркјөдлөм шыыс вылын ез
лаңтлы. Сіjö то матысмылас, то ылысмылас.
Вөвліны здук кежлө костјас. Öті тащөм

костö Колка кайліс вылö, медым пöдлавны
вылыс öзöссö. Но секі зев матын сещöма
зöркнїтіс, мыј Колка летїтіс бөрвыв, бауасö-
мөн кыссїс пельöсöз, көні вöлі нöжжöнікөн
бөрдöны Васка да Һурка, і пуксїс накöд
орччөн. Бөрдыштіс мыјкөдыра да бара ка-
јїс вывлаң, сөкыд дорөм öзöс дорö. Пöдла-
ліс сїјöс да леччіс улö.

Шумыс пыр лөнїс, сөмын кокнїдіка
сырмыштöм сертіыс, кыз-тај сырмывлöны
керка стенјас, кор дїнтыс мунас сөкыд
грузовїк лїбö трамвај, позö вöлі гөгөрвоны,
мыј снарадјасыд разрывајтчöны көнкö не-
ылын.

— Мїжанöз оз лыјны,— пыр-на бөрдїг-
тырјї, но ассыс друкјассö такöдöм могыс-
нїн, шуїс Колка.— Мї-öд со кушöм пыдын
пукалам. І стенјасыс їзјыс і пötөлöкыс
көртыс. Те... ен бөрд, Һурка, і те ен бөрд,
Васка. Вот регыд дурдасны лыјсыны, секі
мї петам да і котöртам.

— Мї-ö-öд... мїö-öджö котöртам...— сїнва-
сö ңылалїг-моз, шыасїс Һурка.

— Мї кызі... мї кызі кырсыштам, кызі
кырсыштам, сразу і гортö воам,— сөдтіс
Васка.— Мї котöртам гортö і некодлы нем-
тор огö вїсталöј.

Гїскыд пондїс помасны. Бїыс сывдїс
медбөрја стөарїн торсö. Фїтілыс үсї і кусї.
Лої пемыдыс-пемыд.

— Колка,— Колкалыс кісө кімаласнас корсігтыр бөрдзөмөн шуіс Ёурка,— те пукав тані, а то ме пола.

— Ме і ачым пола,— вістасіс Қолка і лантіс.

Пөгребын лоі зев чөв. Сөмын вылын вөлі өдва кылыштө глушітөм шыјас, бытөкө кодкө тувјалө муас сөкыд көрттувјас зев ыжыд-ыжыд мөлөтөн.

— Колка, Васка!— бара кыліс Ёуркалөн нор гөлөсыс.

— Ті мыј чөв оланныд? І сіз-нін пемыд, а ті јешцө чөв оланныд.

— Мі огө чөв олөј,— вочавізіс Колка.— Мі Васкакөд думајтам. Те пукав да думајт-жө.

— Ме нөті ог думајт,— шыасіс Васка,— ме прөста сізі пукала.

Сіјө повдіс вөрөшітчыны, кімаласаліс кодлыскө коксө і дернітіс кокөдыс.

— Тајө тенад кокыд, Ёурка?.

— Менам!— коксө дернітөмөн горөдіс Ёурка.— А мыј?

— А со мыј,— скөрмөм гөлөсөн вочавізіс Васка,— а со... те кокнад вескыда менам көрзінаө пырін і кущөмкө щак ламөдөмыд.

Мыјөн Васка шуіс щак јывсыд, пырыс-пыр-жө долыджык лоі і Колкалы, і Ёуркалы, і аслыс Васкалы.

— Вајö сорнитны пондамö,— шуис Қолка,— либö вајö сылыштамö]. Те сыв, Ёурка, а ми Васкакöд те бöрса сывны кутам. Те, Ёурка, кутан сывны вöснi гөлöсөн, ме — радöвöј гөлöсөн, а Васка — кыз гөлöсөн.

— Ме ог куж кыз гөлöснад,— öткажитчiс Васка.— Сiзi Iсајка кужö, а ме ог куж.

— Но сывсiзкö кызi сывлывлан... заводит, Ёурка.

— да ме ог-на тöд кущöмöс,— јандысiс Ёурка.— Ме сöмын мамöлыс тöда, кущöмöс сiјö сылö.

— Но сыв мамыдлыс...

Кылис, кызi Ёурка нырнас кыскыштiс, сiјö чышкыштiс кiнас чужöмсö, косöз чышкiс сiнва кољассö, сесса нулыштiс парјассö да заводитiс сывны орјасан вöснiдик гөлöсөн.

Мунис казак војутны,
Коли гöтыр дöвутны,
Коли сылөн быдтасыс,
Iчöт-iчöт нывкаыс.

— Но, сылöј бöрја кывјассö: „Коли сылөн быдтасыс“,— щöктiс Ёурка.

I кор Кољка Васкакöд сылисны, Ёурка нöшта горажыка да спокойнöјжыка сылöмсö нуöдiс вöзö:

Сесаң војас колисны,
Уна војас мунисны.
Öд казакјас ставыс-нiн
Гортаныс локталисны.
Сöмын öтi морт ез во,
Ставлөн сiјö вунöма,
Казакöј менам ез лок:
Војна вылын кулöма.

Ѓурка бостіс пыр горажыка і горажыка, а Колка да Васка сылісны бөрсаыс радөвөј гөлөсөн. І сөмын сек, кор вылын зөркнітас вөлі вывті-нін јона, секі гөлөсјасыс кујим-нанныслөн чут-чут здрөгнітлас, но сылөмыс век-жө орјавлытөг вөлі мунө воғө.

— Лөсыд сыланкыв,— ошкыштіс Колка, кор најө помалісны сывны.— Ме радејта тащөм сыланкывјастө, көні војна јылыс да геројас јылыс. Лөсыд сыланкыв, сөмын мыјкө шогжык.

— Тајө мамөлөн сыланкылыс,— вісталіс Ѓурка.— Кор міјанлыс батөс војна вылын віісны, вот сіјө тащөм сыланкыв пыр вөлі і сылө.

— А тенад-өмөј, Ѓурка, батыд казак вөлі?

— Казак. Сөмын сіјө ез вөв прөстөј казак, а краснөј казак. Мукөдыс ставыс вөліны белөј казакјас, а сіјө вөлі краснөј казак. Вот сы вөсна і кералісны сіјөс белөј казакјас. Кор ме вөлі зев-на ічөтік, мі овлім ылын — Кубаң вылын. Сесса, кор батөс віісны, мі татчө Педөр дад ордө, заводө локтім.

— Сіјөс војна вылын віісны?

— Војна вылын. Мамө віставліс: сіјө вөлөма кущөмкө отрадын. І вот өтчыд начальнікыс і шуөма батөлы да нөшта өті казаклы: „Вог тіјанлы пакет. Гөнітлөј Уст-

Медведінскöй станіцаö, мед міжанлы отсöг сетасны“. Скачітöны батö да нöшта öтi казак. Вöвјасныс-нiн налөн музiсны, а Уст-Медведінскöјöз век-на зев ылын. I друг азöмаöс најöс белöј казакјас да ускöдчö-маöс на бöрыс вöтчыны. Белöј казакјасыд-лөн вöвјасныс абу музöс, сiјö i вiзöд, кызi суöдасны. Секі батö міжан i шуöма казак јортыслы: „На теныд, Педöр, пакет, i скачіт вöзö, а ме пос дорас колчча“, леччö-ма вöв вывсыс пос дорас, водöма i пондöма лыјлыны белöј казакјасöс. дыр лыјлöма, кытчöз белöј казакјасыд абу кыщалöмаöс сiјöс боксаңыс, ју вомöныс келöмөн. Сени најö сiјöс i кералöмаöс. А Педöр — мöд казакыс — сек коста ылöз-нiн гөнiтiс пакетнас, сiзi i абу вермöмаöс суöдны сiјöс. Вот кущöм казак вöлі менам батöј! — помаліс вiсталöмсö Ёурка.

Кыліс зев чорыда зöркнiтöм. Челад быдөн горöбтiсны. Буракö, тöлөн шуркнiтiс вылыс öзöссö i взрыв шыјасыс чепöсјiсны пöгребöзыс.

— Колка... пö-öд-лав! — мыкталiгтыр горöдiс Васка.

— Пöдлав ачыд, — вочавiзiс Колка. — Ме öтчыд пöдлавлі-нiн.

— Пöдлав, Колка, — гораа бöрдзöмөн, мöдпöв щöктiс Васка.

— Ок, те! — немвiччыстöг сувтöмөн го-

pödic аслас вiстөн öзjөм Һурка.— Ок, тi...—
Сijö шеныштіс Васкалыс кісө, кajlіс вылыс
өзөс дорөз, пөдлаліс сіjөс і, вешнаксө веш-
төмөн, ігналіс.

Шумыс лөнiс.

Бара чөв лантісны. І тазі дыр пукалісны,
кытчөз Колка, kodі чувствуйтіс ассө мыжа-
өн і ічөтік Васка возын і Һурка возын,
ез шу:

— А выліad-öd воzө оз-нін лыjсыны.

Кывзыштісны — вылын шынітөв. Віччы-
сісны нөшта мінут дас кымын — сещөм-жө
шынітөв.

— Котөртамө гортө! — звiркнітөмөн го-
рөdic Колка.

— Гортө, гортө! — радлыны понdic Вас-
ка.— Чеччы, Һурка!

— Ме пола...— бөрдзыны лөсөdчіс Һур-
ка.— А друг бара...

— Котөртам! Котөртам! — өтпырjө горө-
dicны Колка да Васка.— Ен пов, мi кызі
мөdөdчам...

Петісны вылө. Пемыд пөдвал бөрад
луныс кажітчө вөлі сізі зірдалө, быттө
шондіыс ачыс.

Віzөdлісны гөгөрбок.

Гөкыд пу шцітjасыс, kodjас сулалөны
вөлі неылын пөгребсан, жуглысөмаөс.

Гөгөр тупласоны чагјас, сөдалоны гу-
ранјас, муыс гөгөрыс абу-на удітөма кос-
мыныыс.

— Котөртам, Ёурка! Вај ме боста
тенсыд көрзінатө,— збодегітіс сіјөс Колка.—
Мі зев өdjө...

Чеччыштисны окоп вомөн, вужісны сущ-
касан проволока пыр орјасөм костөд і
пондісны котөртны гөра горув.

Кызінік Васка думыштны позтөм пелк-
лунөн кырґґіс медвозын, өті кінас кутөма
көрзінасө, мөднас — пөг петтөзыс топөдөма
снарад осколоксө.

Колка да Ёурка котөртисны орччөн, і
шујга кінас Колка отсаліс Ёуркалы кыс-
кыны ыжыд сөкыд көрзінасө.

Најө леччісны-нін гөра улөзыс і өні
котөртөны вөлі поснідік кустјас пөвстті,
но сынөдыс бара кутіс тіравны, зөркакывны,
і снарадыс, кыткө выліті лебжөмөн, разор-
вітчіс ылын на бөрвылын.

Ёурка друг пуксіс, кыз бытө кокас
сылы вескалі снарад осколокыс.

— Котөртам, Ёурка!— горөдіс Колка,
шыбытіс ассыс көрзінасө да кватітіс Ёур-
каөс кіөдыс.— Шыбыт көрзінатө! Котөртам!

Артіллеріјскөј наблудател вышка плө-
шцадка вывсаңыс азгіс поснідік кустјас
пөвсыс вөран кујім чут.

„Буракö, көзаяс“, думыштіс сіјö і бі-
нокльсö сін бердас матыстіс. Но, буржыка
візöдлöм бöрын сіјö акытіс і кватітіс те-
лефоннöй трубкасö да горöдіс батарежалы,
медым дурдасны лыжыны.

Бінокль пырыс сіјö зев бура аззіс, кызі
кустјас саяыс мыччыслöмөн да сајавлöмөн,
поле вывті котöртісны кык четінка да öтi
нывка.

Öтi четінкаыс топыда кутöма кіöдыс
ічöтiк нывкасö. Мöдыс жужыд турунас
кокјаснас зугсалöмөн да мыщаслöмөн котöр-
тö вöлі неуна бöрынжык, кыкнан кiнас мыјкö
топöдöма, морöс бердас кутöма. Сесса сіјö
аззіс, кызі кустјас саяыс мыччысісны бата-
рејасань мöдöдöм кык кавалеріст і челаф
вестö сувтöмөн чеччыштісны вöвјас вылыс.

Кык красноармејец конвоірујтöмөн че-
лаф воісны батареја дорö. Командірыс вöлі
скöрмöма, лыжыны велöдчöмсö лоі дурöд-
лыны-да, но кор сіјö аззіс, мыј мыжајасыс
тајö делöас повзöм, бөрдыс кујім челаф,
сіјö дурдіс скöравны і чукöстіс најöс ас дінас.

— Кызі најö вужöмаöс оцепленіјеыс
пыр? — јуаліс сіјö.

Челаф чöволісны. І на пыдді вісталіс öтi
конвоірыс:

— А најö, товарішц командір, пырöмаöс

асывсаңыс, оцепленије сувтöдтöзүд-на. А кор мијан разјездным видлаліс кустјассö, секі најö, шуöны, пöгрöбын пукалöмаöс. Ме думајта, најö нолöд бліндажö зебсылöмаöс. Бурещ сыладорсаң најö вöлі котöртöны.

— Нолöд бліндажын? — вылпöв јуаліс командір. Сесса локтіс Њурка дінö, малыштис сійöс јурöдыс.— Нолöд бліндажын! — мöдпöв шуіс сійö аслас отсасыслаң бергöдчöмөн.

— А ми бурöщ сійö участкас і лыјлім. Коңөр челађјас! — сійö бара малыштис Њуркаöс јурöдыс да меліа јуаліс:

— Вістав, бур ныв, мыјла ті сетчö мунинын?

— А ми сиктсö...— нöжјöнік вочавііс Њурка.

— Ми көсјім сиктсö візöдлыны,— codтіс Колка.

— Ми думајтім, мыј сійö настојашщöј, а сені сöмын пöвјас! — codтіс Васка, кор азіс, мыј командірыс бур.

Секі командірыс да красноармејецјас кутісны нумјавны. Командір візöдліс Васка вылö, сійö мыјкö вöлі зебö мышку сајас.

— А мыј сійö тенад кіад, детінка?

Васка пондіс чушкакывны, гөрдöдіс і кывшутöг нужöдіс командірлы снарад осколоксö.

— Тајос сiјö ез бост, тајö сылы сурi куст улыг,— Васкаöс доржыштiс Колка.

— Тајö ме куст улыг,— мыжа морт моз вочавiзiс Васка.

— да мыла теныд сiјö колö?

Сек командiр бара кутiс нумжавны, а на гөгöр сулалыг красноармејецјасыс зев гораа серöктiсны. I Васка некызi ез вермы гөгöр-воны, мыј вылын најö сералöны, сiјö зу-мыштчiс да вочавiзiс:

— da-öd тащöм снарад осколокыс некодлөн абу, а менам öнi ем.

— Но, котöртöј,— шуiс налы командiр. — Ек, тi, iчötјас!

Сесса бергöдчiс, вiзöдлiс аслас записнöј кнiжкаö i горöдiс зiк-нын мöд гөлöсөн — гораа да стрöга:

— Лыжлыны којмöд öрудiјелы! Прицел 6 — 6, трубка 6 — 2!

Трах-бабах! — зöркнiтiс челаdјас бөрвы-лын, кор тiвкјалiгтыр зев нiмкод пырыс, мыј кокнiа мынiсны, шуркiсны најö гор-таныс. Трах-бабах... Но тајö ез-нын вöв страшнö.

Выходнöј лунö локтiс батыскöд Iсајка. Сiјö сöрсыс вaјiс ружје, кодi лыжлö вöли пробкаөн, i пондiс ошјысны ружјенас Васка возын. I dивö: тајö разын Васкалы нöтi ез вöв завiд, мыј Iсајкалөн ем ружје, а сылöнабу.

Кор Колка да Һурка відлалісны да ошкісны Ісајкалыс ружјесө, секкості Васка ветліс гортас, кыскіс јашщік, көні вөлісылөн жугалөм пуртыс, маңјасыс,— өтіыс рожа, ыжыд, мөдыс роҗтөм, ічөтік, мөлөт, ғајкајас, кујім көрттув да нөшта кущөм-сурө көлујјас. Сіјө кыскіс јашщікыс мічаө гаровтөм снарад осколоксө да нуіс сіјөс Ісајкалы.

— А менам со мыј ем, Ісајка,— шуіс Васка і мыччіс осколоксө.

Но Ісајка, лібө јөј вөлі, лібө ез көсјы петкөдлыны ассыс чујмөмсө, сөмын сіјө вескода віҗөдліс снарад осколок вылө да шуіс Васкалы:

— Но, тајө-нө мыј! Міјан чуланын тащөм важ көрт торјыд мыјдөм колө.

Васка весіг ез лөгас. Сіјө віҗөдліс Һурка вылө, Колка вылө; најө најана нумјалісны мөда-мөдныскөд, сесса нольнаныс котөртісны посолок сәјө, көні заводітчө вөлі војеннөј полеыс.

Артільерістјас сіјө лунас ез воыны. Челаф петкөдлісны Ісајкалы, кытчө сувтөдөны пушкајас, вісталісны сылы, мыјла поле шөрын сулалөны пу башнајасыс. Вісталісны сылы, кущөм җешкоф сікт сені гөра вылас, коd дінын емөс окопјас да көрт пөтөлөка каменнөј пөгреб, коdі шусө „бліндажөн“. Најө вісталісны сылы, кызі вескалісны

бліндажас да кызі пукалісны сені, кытчөз
ез помас, лысöмыс.

Ісајка кывзіс зев збылыс, но кор најö
помалісны вісталöмнысö, сіјö вескод пырыс
шуіс:

— Жал, мыј ме тіјанкөд ег вöв. Ме
ескө щöщ пырі да пукалі. Мунамöј чіжөн
ворсны!

І бара нуммуіны Васка, Колка да Ёурка.

Јöј, јöј Ісајка! Сіјö думајтö, мыј блінда-
жын пукавны сещöм-жö кокні, кызі і чіжөн
ворсны.

Сіјö нөтчыд-на ез кывлы пушкајаслыс
залпсö. Сіјö ез азывлы щынсö ні бісö
взрывајтчыс снарадлыс. Сылы ез удајчывлы
пöдлавны бліндажлыс сöкыд öзöссö, кызі
Колкалы да Ёуркалы, ез ковмывлы котöрт-
ны сöкыд снарад осколок кіын кутöмөн
воронкајасөн кодјөм поле вывті, кызі
Васкалы.

Васка, Колка, Ёурка мöда-мөд выланыс
візöдлісны да долыда серöктісны бур сö-
лöма кыз Ісајка вылö, кызі верстö војтырјас
серавлöны кага вылын.

А кор Ісајка лептіс на вылö ташöм гө-
гөрвотöм да сералöмнысла чужмөм да öбі-
дітчөм сіңјассö, секі челад кватітісны сіјöс
кыкнан кіöдыс і кыскісны чіжөн ворсны.

донис 60 ур.
Переплет 35 ур.